

Процюк О. П.,

молодший юрист юридичної компанії «Juritex»

ЩОДО ВПРОВАДЖЕННЯ ДОДАТКОВИХ МЕХАНІЗМІВ З ЛІЦЕНЗУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ТУРОПЕРАТОРІВ УКРАЇНИ В РАЗІ ТРАНСКОРДОННОГО НАДАННЯ ПОСЛУГ В ІСПАНІЇ

Анотація. У статті здійснюється аналіз правових норм Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, українського та європейського (зокрема, іспанського) законодавства в аспекті регулювання діяльності туроператорів, виявляються особливості такого регулювання, а також аналізуються додаткові механізми, які мають бути введені українським законодавцем і суб'єктами туроператорської діяльності для здійснення такої діяльності в Іспанії.

Ключові слова: європейське законодавство, імплементація, туризм, туроператор, Іспанія, ліцензування, страхування, спеціальна гарантія.

Постановка проблеми. Верховною радою України 16 вересня 2014 року було прийнято Закон України № 1678-VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами». Відповідно до ч. 2 ст. 476 ратифікованої Угоди остання набирає чинності в перший день другого місяця, що настає після дати здачі на зберігання в Генеральний Секретаріат Ради Європейського Союзу (Депозитарій Угоди) останньої ратифікаційної грамоти або останнього документа про затвердження кожною зі Сторін Угоди, що визначені в її Преамбулі. Із цієї ж статті зрозумілим є те, що на сучасний період Угода може застосовуватися тимчасово, якщо ЄС письмовим повідомленням визначить сферу її тимчасової дії, а Україна надішле Депозитарію ратифікаційну грамоту [12].

Очевидним є те, що на сучасний момент, а тим паче після вступу в силу Угоди, у полі діяльності вітчизняних нормотворців з'явиться значна кількість завдань, пов'язаних з приведенням національного законодавства у відповідність із нормами права ЄС у цілому та деяких країн, що сторонами Угоди, зокрема. Необхідно зазначити, що Україна вже розпочала нормотворчу діяльність щодо оперативного транспонування положень Угоди в національне законодавство, адже Кабінет Міністрів України 17 вересня 2014 р. видав Розпорядження № 847-р «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами», яким затвердив план заходів з імплементації Угоди на 2014–2017 роки [10].

Одним з важливих секторів економіки, який регламентується нормами Угоди та зазначений у ч.ч. 354–358 згаданого вище плану заходів, є туризм, а тому глобалізаційні процеси інтеграції вітчизняного туризму у світову систему туристичної індустрії повинні найближчим часом активізуватися. Відтак, відповідно до ст.ст. 92–96 Угоди та Додатків XVI-B та XVI-E до неї між сторонами може здійснюватися транскордонне надання послуг, у тому числі послуг з туризму і пов'язаних з ним,

а в ст.ст. 399–402 Угоди зазначені різновиди, принципи та мета співробітництва в галузі туризму.

Мета статті: дослідити норми Угоди, українського та європейського (зокрема, іспанського, адже саме в цій державі міжнародний туризм виступає в ролі одного з основних джерел валютних надходжень) законодавства в аспекті регулювання професійної діяльності туроператорів.

Аналіз останніх публікацій. Загальні питання організації туризму та функціонування ринків окремих його видів висвітлені в роботах закордонних та вітчизняних науковців та аналітиків, серед яких варто виокремити С. Баженову, М. Мальську, Н. Антоноку, В. Кицяка, В. Сеніна, Дж. Холлоуей, Н. Тейлора та інших. Тим не менше, комплексного аналізу та порівняння на науковому рівні норм Угоди, українського та іспанського законодавства на сьогоднішній час проведено не було. Тому проведення цього дослідження є актуальним.

Виклад основного матеріалу. За загальним правилом ст. 93 Угоди сторони в аспекті доступу до ринку послуг можуть застосувати щодо послуг та постачальників послуг України режим, що є не менш сприятливим, ніж той, що передбачений у спеціальних зобов'язаннях. Відповідно до ч. 1 Додатка XVI-B Угоди та п. 9 (В) таблиці, вміщеної в цьому Додатку, особливих вимог та застережень, окрім горизонтальних та секторальних, що можуть у цілому застосовуватися Європейським Союзом, до послуг бюро подорожей та туристичних агентів (включаючи тур менеджерів) (СРС 7471)¹ немає, а застереження Болгарії та Угорщини є не зв'язаними.

Тим не менше, у ч. 3 Додатка XVI-B йдеться про те, що усе, зазначене в згаданій таблиці, не стосується вимог і процедур ліцензування (необхідності отримання ліцензії), яких повинні дотримуватися постачальники послуг з України або іноземні інвестори, якщо такі вимоги не складають собою обмеження доступу до ринку чи обмеження національного режиму в значенні ст.ст. 93 і 94 Угоди.

Таким чином, можемо стверджувати, що в разі наявності в державі, що є стороною Угоди, конкретних норм, які містять особливий механізм ліцензування діяльності туроператорів (далі – ліцензування ТО), то такий механізм все-таки застосовуватиметься до українських туроператорів, що бажають реалізувати свій тур продукт на закордонному ринку [11, с. 5].

Загальні положення про ліцензування, яке впливає на транскордонне надання послуг туроператорами України, регламентоване в ст.ст. 103–105 Угоди. Так, в аб. 4 ст. 103 Угоди під ліцензуванням розуміється процес, за яким постачальник послуг або інвестор у разі необхідності вживає заходів для того, щоб отримати від компетентного органу рішення про дозвіл на надання послуг, у тому числі шляхом заснування підприємства, або про дозвіл на заснування економічної діяльності, іншої, ніж надання послуг, у тому числі рішення про внесення змін або

¹ Відповідно до Угоди про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ, ратифіковану Законом України Законом № 4091-VI від 07.12.2011 код СРС 7471 включає туроператорську діяльність, про що в Додатку XVI-B Угоди окремо не зазначено [13].

продовження терміну дії такого дозволу. Крім того, Угода визначає критеріїв, на основі яких повинно здійснюватися ліцензування і які не дають можливості компетентним органам реалізувати свої повноваження з оцінювання на власний розсуд (ст. 104 Угоди). Ліцензія видається, як тільки буде встановлено за результатами належної перевірки, що умови для отримання ліцензії були виконані.

Залишається недослідженим питання, чи відповідають затверджений в Україні порядок ліцензування ТО тим, які встановлені в державах-сторонах Угоди і чи створюватимуться додаткові умови і труднощі для туроператорів України, якщо останні забажають здійснювати транскордонне надання турпослуг.

Прослідкуємо відповідність законодавства України щодо ліцензування ТО в Україні та в Іспанії. На сьогоднішній день основи порядку ліцензування діяльності туроператорів на території України визначають такі акти: Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року, Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року, Наказ Міністерства інфраструктури України від 10.07.2013 № 465, яким затверджено Ліцензійні умови провадження туроператорської діяльності (далі – Умови) [4; 5; 6].

Тому видача ліцензії туроператору здійснюється на підставі подання до компетентного органу держави² заяви та документів, перелік яких затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 04 липня 2001 року № 756 [8].

Це, зокрема, відомості за підписом заявника-суб'єкта господарювання про наявність власного або орендованого службового приміщення (офісу); нотаріально засвідчена копія довідки банківської або іншої кредитної установи про підтвердження фінансового забезпечення відповідальності суб'єкта господарювання в розмірі грошової суми, що в еквіваленті становить не менше ніж 20 000 євро або не менше ніж 10 000 євро для туроператора, який надає послуги виключно з внутрішнього та в'їзного туризму (ст. 15 Закону України «Про туризм»); засвідчена в установленому порядку копія договору, укладеного із страховою компанією, про обов'язкове страхування (медичне та від нещасного випадку) туристів, що здійснюють туристичні подорожі.

Основи процесу одержання ліцензії на надання туристичних послуг в Іспанії регламентується такими актами: Закон «Про компетенцію в галузі туризму» № 48\1963, Декрет «Про діяльність приватних підприємств» від 14 січня 1965 року та Постанова Міністерства транспорту, туризму та комунікації Іспанії від 14 квітня 1988 року (далі – Постанова) [2; 3; 9].

Слід зазначити, що, незважаючи на наявність комбінованого Міністерства промисловості, енергетики і туризму, його повноваження в галузі туризму дуже обмежені. Зокрема, такі важливі функції, як ліцензування, сертифікація послуг, розробка стратегії розвитку туристичної індустрії, є прерогативою місцевої влади: в 52 іспанських провінціях засновані Управління з туризму.

В Іспанії повинні мати ліцензію на право заняття туристичною діяльністю такі суб'єкти: «майоріста» – туроператори, що виробляють турпродукт і формують пакет турпослуг для подальшого його передачі агентствам («міноріста»), але не безпосередньо туристам (далі – суб'єкти 1); «міноріста» – дистрибутори, що займаються комерціалізацією продукту, виробленого агентствами першої категорії, пропонуючи його безпосередньо клієнту (туристу), а також самостійно організу-

ють і (або) продають турпослуги прямо туристу, але не іншому агентству (далі – суб'єкти 2); «майоріста-міноріста» – агентства, які можуть одночасно займатися діяльністю, передбаченою для кожної з перших двох груп (далі – суб'єкти 3)³.

Заявка на отримання ліцензії повинна підтверджуватися такими документами: статутними документами турфірми; довідками з фінансових органів про статутний капітал агентства; гарантійним депозитом встановленого розміру; страховим полісом; копіями договорів про оренду приміщення під офіс; договором з особою, яка очолюватиме агентство; бізнес-планом діяльності агентства.

Із переліку очевидно, що, як і в Україні, в Іспанії обов'язковим є фінансове забезпечення туристичної фірми. Постановою закріплено мінімальний розмір статутного капіталу суб'єкта надання туристичних послуг, що встановлюється з метою захисту кредиторів-споживачів цих послуг. Для суб'єктів 1 повністю оплачений статутний капітал повинен бути не менше 60 000 євро, для суб'єктів 2 – 120 000 євро, для суб'єктів 3 – 180 000 євро.

Крім того, невід'ємною частиною ліцензування турфірми в Іспанії є обов'язкове страхування її діяльності для покриття відповідальності як за свої дії, так і за дії третіх осіб. Страхування включає в себе: «публічну» відповідальність (public liability), що витікає із підприємницької діяльності; відповідальність за дії третіх осіб (secondary liability); відповідальність за шкоду, заподіяну власності. Розмір страхового відшкодування по кожному виду страхування не може бути меншим 150 000 євро і повинен покривати шкоду, заподіяну здоров'ю фізичної особи, реальний збиток і фінансові втрати.

Для забезпечення інтересів споживачів в Іспанії існує спеціальна гарантія (infra). Кожна тур фірма повинна подати уповноваженому державному органу з туризму фінансову гарантію. Гарантія може бути видана готівкою, наприклад, у вигляді банківської гарантії або страхового полісу, або як депозит – вкладенням грошей у державні цінні папери. Закон «Про компетенцію в галузі туризму» № 48\1963 встановлює два види гарантій: індивідуальну або колективну. Розмір індивідуальної гарантії повинен становити 60 000 євро для суб'єктів 1 120 000 євро суб'єктів 2 і філій іноземних юридичних осіб та 180 000 євро суб'єктів 3. Колективна гарантія оформляється асоціаціями турагентств, які є самостійними юридичними особами і які створили спільний компенсаційний фонд. Розмір гарантії становить 50% від суми індивідуальної на одного члена асоціації. Мінімальний розмір загальної суми від однієї асоціації повинен дорівнювати 2,4 млн євро, незалежно від території її діяльності (місцевої або загальнонаціональної). Надання вищевказаних гарантій дозволяє компанії відкрити 6 структурних підрозділів на території країни. Кожне додаткове представництво вимагає збільшення розмірів гарантії на 12 000 євро для індивідуальної та 6 000 євро для колективної.

Висновки. У цілому Угода не закріплює додаткових обтяжливих механізмів для туроператорів України в разі виявлення останніми бажання здійснювати транскордонне постачання послуг. Проте в аспекті ліцензування ТО Угода надає право країні, до якої постачаються послуги українського туроператора, вимагати дотримання тих механізмів, які обов'язкові для туроператорів держави-сторони на території цієї країни (ч. 3 Додатка XVI-B до Угоди), навіть якщо такі механізми будуть додатковими, обтяжливими, не передбаченими законодавством України.

² Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 функцію з ліцензування туроператорської діяльності повинне виконувати Міністерство економічного розвитку і торгівлі України [6].

³ Поняття «туроператор», закріплене чинним законодавством України, відповідає іспанському «майоріста – міноріста». На відміну від України, в Іспанії ліцензуванню підлягає діяльність УСІХ суб'єктів, що реалізують турпродукт.

Так, якщо вітчизняний туроператор здійснює транскордонне постачання послуг до Іспанії, то Міністерство промисловості, енергетики і туризму Іспанії в праві зобов'язати внести відповідний гарантійний депозит, вимагати, щоб розмір його фінансового забезпечення був не меншим, ніж 180 000 євро, а також виставити особливі вимоги щодо договору зі страховою компанією та бізнес-плану діяльності.

Література:

1. Декрет Іспанії «Про діяльність приватних підприємств» від 14.01.1965 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.tourvest.ru/articles/article0009>.
2. Закон Іспанії «Про компетенцію в галузі туризму» № 48\1963 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourvest.ru/articles/article0009>.
3. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1775-14>.
4. Закон України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95>.
5. Закон України «Про туризм» від 15 вересня 1995 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/324/95-вр>.
6. Наказ Міністерства інфраструктури України від 10.07.2013 № 465 «Про затвердження Ліцензійних умов провадження туроператорської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z1275-13>.
7. Постанова Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2014 р. № 442 «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-п>.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 4 липня 2001 р. № 756 «Про затвердження переліку документів, які додаються до заяви про видачу ліцензії для окремого виду господарської діяльності» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/756-2001-п>.
9. Постанова Міністерства транспорту, туризму та комунікації Іспанії від 14 квітня 1988 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tourvest.ru/articles/article0009>.
10. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 вересня 2014 р. № 847-р «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-р>
11. Туроператорська та турагентська діяльність: правничі засади : навч. посіб. для студ. / С. Е. Баженова. - Кам'янець-Подільський : [б. в.], 2012.
12. Угода про асоціацію між Україною з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами з іншої сторони [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246581344.
13. Угода про вільну торгівлю між Україною та державами ЄАВТ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_456.

Процюк О. П. О внедрении дополнительных механизмов по лицензированию деятельности туроператоров Украины в случае трансграничного предоставления услуг в Испании

Аннотация. В статье осуществляется анализ правовых норм Соглашения об ассоциации между Украиной и Европейским Союзом, Европейским сообществом по атомной энергии и их государствами-членами, украинского и европейского (в частности, испанского) законодательства в аспекте регулирования деятельности туроператоров, выявляются особенности такого регулирования, а также анализируются дополнительные механизмы, которые должны быть введены украинскими законодателем и субъектами туроператорской деятельности для осуществления такой деятельности в Испании.

Ключевые слова: европейское законодательство, имплементация, туризм, туроператор, Испания, лицензирование, страхование, специальная гарантия.

Protsiuk O. On establishment of additional mechanisms for tour operators licensing in Ukraine in cross-border provision of services in Spain

Summary. The article presents an analysis of legal norms of The Agreement about association between Ukraine, on one side, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other side, Ukrainian and European (particularly Spanish) legislation in terms of tour operators' professional activities regulation, identifies special features of such regulation and explores additional legal mechanisms which have to be displayed by Ukrainian legislator and tour operators in order to implement above mentioned activities in Spain.

Key words: European legislation, implementation, tourism, tour operator, Spain, licensing, insurance, special guarantee.